

potidor, *бурак/burak*, *картофель/ziemniak*. Любопытно, что поляки, характеризуя глупого, отдали предпочтение *картофелю – ziemniaki* (11 %). Так они называют простого, недалекого человека, зачастую родом из деревни. *Бураком* же в разговорной речи называют хама, часто неуравновешенного психически и не способного найти взаимопонимание с окружающими. Интересно, что у белорусов и поляков *огурец/ogórek* ассоциируется с глупостью (по 6 %), хотя употребление этого слова с таким значением в литературе нами не отмечено. По словарным дефинициям и в речевой практике глупого человека называют словами *дуб, пень, дубина, пробка (глуп как пробка, полный дуб, дуб дубом, полный пень, дубина стоеросовая)*, однако в ответах испытуемых таких реакций нет.

Некоторые на первый взгляд общепринятые варианты (*пень, дубина* в значении 'глупый', *нарцисс* как символ самовлюбленности) не встречаются в ответах вообще, зато появляются неожиданные *огурец, кабачок* и др. Это может объясняться, с одной стороны, некоторой искусственностью экспериментальных условий, в которые помещены участники, а с другой стороны тем, что в реальных речевых ситуациях появление таких ассоциаций происходит более естественно и автоматически. В этом смысле наши ожидания не оправдались.

Таким образом, фитонимическое пространство, которое является одной из важных лексико-семантических групп в языковой картине мира, отражает принцип «язык-культура-этнос» и влияет на формирование данного пространства в языке ввиду взаимосвязанности языка и культуры, языка и ментальности [3, с. 129].

Литература

1. *Архипова, С. В.* Ассоциативный эксперимент в психолингвистике [Электронный ресурс] / С. В. Архипова // Бурятский вестн. – 2011. – Вып. 11. – С. 6–9. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/assotsiativnyy-eksperiment-v-psiholingvistike>. – Дата доступа 15.03.2018.

2. *Сетаров, Р. Д.* Метафорическая номинация в национальном языковом сознании / Р. Д. Сетаров // Вестн. ВГУ. Сер. Филология. Журналистика. – 2005. – Вып. 2. – С. 92–98.

3. *Кадымов, А. А.* Семантическая классификация фитонимов в азербайджанском и русском языках. [Электронный ресурс] А. А. Кадымов / Вестн. Воронеж. гос. ун-та. – 2017. – Вып. 1. – С. 126–129. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/semanticheskaya-klassifikatsiya-fitonimov-v-azerbaydzhanskom-i-russkom-yazykah>. – Дата доступа 28.03.2018.

Г. В. Янкута

СПЕЦИФИКА ФЕМІНІСЦКАЙ КРЫТЫКІ ЯК МЕТАДАЛОГІІ ЛІТАРАТУРАЗНАЎЧЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

Фемінісцкая літаратурная крытыка – літаратуразнаўчы кірунак, які прадугледжвае аналіз твораў з гледзішча жаночага досведу. Актыўны перыяд развіцця фемінісцкай літаратурнай крытыкі прыходзіцца на 70–80-я гг. XX ст., а яе з'яўленне звязанае з другой хваляй фемінізму – новым этапам развіцця жаночых рухаў у заходнім грамадстве, што былі часткай рухаў за грамадзянскія правы, якія актывізаваліся ў 60-я гг. Калі першая хваля фемінізму, што ўзнялася на мяжы XIX і XX стст., асацыявалася з суфражызмам – жаночым змаганнем за выбарчыя правы і сацыяльную і палітычную роўнасць жанчын з мужчынамі, – то другая хваля паставіла на парадак дня шырэйшае кола праблем, звязаных з палітычнымі правамі жанчын, сямейнымі адносінамі, правам на працу і г. д. У гэты час у заходнім грамадстве ўздымаюцца дыскусіі пра роўнасць жанчын і мужчын перад законам, рэпрадуктыўныя правы, жаночую сексуальнасць, хатні гвалт. У пачатку 90-х гг. XX ст. на змену другой хвалі фемінізму прыходзіць трэцяя, у межах якой класічны фемінізм і пакладзеная ў яго аснову ідэя пра ўніверсальнасць жаночага досведу пераасэнсоўваецца. Набіраюць сілу такія плыні, як чорны, посткаланіяльны і інш. фемінізмы, і фемінісцкая крытыка пачынае ўлічваць досвед прадстаўніц розных рас, этнічных груп, жанчын з краін трэцяга свету.

К. Дыншаў (Caroline Dinshaw) пачынае адлік гісторыі фемінісцкай літаратурнай крытыкі з позняга Сярэднявечча і сярод першых твораў, што далі пачатак гэтаму кірунку, называе эпізод з «Кентэрберыйскіх аповедаў» Д. Чосэра «Пралог ткалі з Бата», гераіня якога вырвала тры старонкі з мужавай кнігі, дзе даваліся негатыўныя апісанні жанчын [6, р. 15–16]. Д. Голдман (Jane Goldman) называе заснавальніцай сучаснай фемінісцкай літаратурнай крытыкі В. Вулф [6, р. 66] – яе эсэ «Свой пакой» («A Room of One's Own», 1929) зрабілася першым маніфестам новага крытычнага кірунку, ад якога пасля адштурхоўваліся многія даследчыцы. У прадмове да кнігі «Гісторыя фемінісцкай крытыкі» («A History of Feminist Literary Criticism», 2007) Г. Плэйн (Gill Plain) і С. Сэлэрс (Susan Sellers) пішуць, што фемінісцкая крытыка «трансфармавала акадэмічны даследаванні літаратурных тэкстаў, грунтоўна змяніўшы канон таго, што вывучаецца, і вызначыўшы новае кола праблем для аналізу» [6, р. 1], і паўплывала

на такія дысцыпліны, як лінгвістыка, філасофія, гісторыя, рэлігізнаўства, сацыялогія, антрапалогія, кіна- і медыязнаўства, культуралогія, музыказнаўства, геаграфія, эканоміка і права [6, р. 1]. У сваю чаргу, як адзначае А. Бужыньска, фемінісцкая крытыка «натхняецца разнастайнымі плынямі тэорыі літаратуры – галоўным чынам псіхааналізам, структуралізмам, дэканструктывізмам, культурніцкімі даследаваннямі» [1, с. 416]. Важнай рысай гэтага кірунку, як мяркуюць Г. Плэйн і С. Сэлерс, з’яўляецца тое, што «межы паміж літаратурай і палітыкай, актывізмам і акадэміяй хісткія і, адпаведна, з цяжкасцю паддаюцца вызначэнню» [6, р. 2], што абумовіла спецыфічны характар фемінісцкай літаратурнай крытыкі, якая выкарыстоўвае розныя метадалогіі (гістарыяграфічныя, сацыялагічныя і інш.), і характар дыскусій вакол яе. М. Руткёнен называе двума галоўнымі напрамкамі фемінісцкай крытыкі англаамерыканскі і французскі. У межах першага даследчыкі займаюцца гісторыяй і ўзаемаадносінамі твораў з пазалітаратурным светам, у межах другога – вывучаюць дыскурс, рэпрэзентацыі і канструктыўнасці суб’екту, абапіраючыся на псіхааналітычныя тэорыі З. Фрэйда і Ж. Лакана і тэорыі дэканструкцыі і постструктуралізму Ж. Дэррыда і Р. Барта [4, с. 6–7]. Тым не менш, на думку А. Гранкінай, усе гэтыя метадалогіі аб’ядноўвае прызнанне каштоўнасці і спецыфічнасці «жаночага быцця ў свеце і адпаведных яму рэпрэзентатыўных жаночых стратэгіяў» [2, с. 33].

Можна выдзеліць чатыры кірункі, актуальныя для фемінісцкіх літаратурна-разнаўчых даследаванняў:

1) пераасэнсаванне класічнай літаратуры з фемінісцкага гледзішча: даследчыцы аналізуюць жаночыя вобразы ў мужчынскіх творах і спосабы стварэння «міфа пра жанчыну». Такі аналіз уплывае на творчыя стратэгіі жанчын-пісьменніц, якія пачынаюць ставіць перад сабой мэту аспрэчыць гэты міф, дэканструюваць «таямніцу жаночасці» і разбурыць гандарныя стэрэатыпы;

2) новыя інтэрпрэтацыі твораў пісьменніц-класікаў і перагляд гісторыі жаночай літаратуры: даследчыцы вывучаюць механізмы пераэмнасці паміж жанчынамі-творцамі розных пакаленняў;

3) пошук твораў пісьменніц забытых ці тых, якія раней лічыліся аўтарамі «другога плану», і пераасэнсаванне іх спадчыны дзеля ўзнаўлення гісторыі жаночай літаратуры як непарыўнай традыцыі. Адным з найбуйнейшых вынікаў такога пошуку каранёў сталася «Нортанская анталогія жаночай літаратуры: ангельскамоўная традыцыя», укладальніцы якой, даследчыцы гісторыі жаночай літаратуры і класікі фемінісцкай крытыкі С. Гілберт і С. Губар, адзначылі ў прадмове, што мэта іх зборніка – вярнуць у літаратуру жанчын, чыя творчасць доўгі час была занядбаная [5, р. XXVII]. Анталогія мусіла дапамагчы

чытачам «упершыню поўна ацаніць жаночую літаратурную традыцыю, якая на працягу стагоддзяў суіснавала з мужчынскімі літаратурнымі мадэлямі, рэвізавала іх і рабіла на іх уплыў» [5, р. XXVII]. Гаворачы пра перыяд паміж 1940 і 1984 гг., калі жаночая прысутнасць у літаратуры зрабілася надзвычай заўважнай, укладальніцы анталогіі адзначаюць важнасць фемінісцкіх даследаванняў літаратуры для новага пакалення пісьменніц, якія свядома ці несвядома прадаўжаюць традыцыю жаночага пісьма [5, р. 1677];

4) аналіз сучаснай жаночай літаратуры, дыскусіі вакол шляхоў развіцця самой літаратурнай крытыкі і пошук новых даследчых кірункаў. У цэнтры ўвагі літаратурнаўцаў аказваецца канон: паколькі ён арыентаваны на літаратуру, створаную мужчынамі на аснове мужчынскага досведу, фемінісцкая крытыка ставіць перад сабой мэту пераасэнсавання яго з гледзішча новай тэорыі і знайсці ў ім месца для пісьменніц-жанчын або прапанаваць альтэрнатыўны варыянт жаночага літаратурнага канона, створанага без аглядакі на канон андрацэнтрычны.

У беларускамоўнай культурнай прасторы спробы ўзнавіць жаночую літаратурную традыцыю і ўпісаць яе ў агульны кантэкст пачалі рабіцца нядаўна – першы такога кшталту зборнік, «Бліскавіцы: анталогія беларускай жаночай паэзіі міжваеннага перыяду», укладзены і адкаментаваны А. Данільчык і В. Жыбулем, з’явіўся толькі ў 2017 г. У прадмове да кнігі «І не дбай аб ціхім шчасці...: беларуская жаночая паэзія міжваеннага перыяду» А. Данільчык наступным чынам гаворыць пра актуальнасць такой працы: «творчасць беларускіх аўтарак першай паловы мінулага стагоддзя для многіх застаецца *terra incognita*, а яе маштабы і значэнне – недаацэненымі» [3, с. 3]. Даследчыца лічыць неабходным «вярнуць беларускую жаночую паэзію 20–30-х гадоў з „няведанасці“, каб аднавіць гістарычную і мастацкую несправядлівасць» [3, с. 45], такім чынам падкрэсліваючы важнасць жаночай літаратурнай традыцыі і для беларускага кантэксту.

Такім чынам, змены ў амерыканскім грамадстве прывялі да ўздыму ў 60-я гг. XX ст. другой хвалі фемінізму, якая актывізавала развіццё фемінісцкай крытыкі, што засяроджваецца на даследаваннях жаночых вобразаў у творах пісьменнікаў-мужчын і ўласна жаночай літаратуры ў чатырох аспектах: а) інтэрпрэтацыя класікі з жаночага гледзішча; б) пошук новых падыходаў да вывучэння жаночай творчасці; в) вяртанне з нябыту імён забытых пісьменніц; г) аналіз творчасці пісьменніц-сучасніц і абмеркаванне шляхоў даследавання жаночага пісьма. Фемінісцкая крытыка паставіла перад акадэмічным літаратурнаўствам новыя выклікі і ўзбагаціла яго метадалогію.

Літаратура

1. *Бужыньска, А.* Фемінізм / А. Бужыньска; пер. М. Пушкінай // Тэорыі літаратуры XX ст. / А. Бужыньска, М. П. Маркоўскі; прагм. Г. Бутырчык; навук. рэд. Л. Баршчэўскі. – Мінск, 2017. – С. 407–456.

2. *Гранкина, Е. В.* Творчество Д. К. Оутс в аспекте феминистской литературной критики / Е. В. Гранкина // Американистика как предмет научного познания: материалы 2-й Междунар. науч. конф. Минск, 12–14 мая 2004 г. / БГПУ им. М. Танка, редкол.: Т. Е. Комаровская [и др.]. – Минск, 2006. – С. 32–36.

3. *Данільчык, А.* «І не дбай аб ціхім шчасці...»: беларуская жаночая паэзія міжваеннага перыяду / А. Данільчык // Бліскавіцы: анталогія беларуская жаночай паэзіі міжваеннага перыяду / уклад., камент. А. Данільчык, В. Жыбуля. – Мінск, 2017. – С. 3–45.

4. *Рюткёнен, М.* Гендер и литература: проблема «женского письма» и «женского чтения» / М. Рюткёнен // Филологические науки. – 2000. – № 3. – С. 5–17.

5. *The Norton anthology of literature by women: the tradition in English* / ed. by S. M. Gilbert, S. Gubar. – New York; London: W. W. Norton & C°, 1985. – 2458 p.

6. *A history of feminist literary criticism* / ed. by G. Plain, S. Sellers. – New York: Cambridge University Press, 2007. – 352 p.

Е. А. Яресь

**СИНТАКСИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ
ПЕРЕВОДОВ РОМАНА М. А. БУЛГАКОВА
«МАСТЕР И МАРГАРИТА» НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК
(НА ПРИМЕРЕ БЕССУБЪЕКТНЫХ
И ИНВЕРСИВНЫХ КОНСТРУКЦИЙ)**

В нашей работе мы рассмотрим особенности передачи на английский язык бессубъектных и инверсивных конструкций на материале романа М. А. Булгакова «Мастер и Маргарита» и двух его переводов: Майкла Гленни (G) [7] и Ричарда Пивера и Ларисы Волохонски (P-V) [8].

Н. К. Гарбовский отмечает, что для английского языка «обозначение субъекта предметной ситуации оказывается обязательным элементом высказывания», в то время как в русском языке «субъект может лишь подразумеваться, оставаясь косвенно выраженным» [2, с. 498]. Если в оригинальном тексте на русском языке субъект лишь подразумевается, то при переводе на английский язык он восстанавливается, привносится в сообщение.

Для того чтобы перевести русскую конструкцию с не выраженным эксплицитно субъектом, переводчики могут использовать особые конструкции с местоимениями *there* и *it*, личными местоимениями, а также восстанавливать активный субъект из контекста: *Но горевать долго не приходилось.* – *But there was no time for regrets* (G); *But it would not do to grieve too long* (P-V); *Ну, чего не знаем, за то не ручаемся.* – *Lacking proof, of course, we shall never know how true these rumours were* (G); *Well, what we don't know, we can't vouch for* (P-V); *И в это время позвонили.* – *And then the doorbell rang* (G); *And at that moment the doorbell rang* (P-V) (в последнем случае активным субъектом в обоих переводах выступает дверной звонок, так как из контекста понятно, что звонили не по телефону или не в колокольчик, а именно в квартиру). Также переводчики могут использовать пассивные конструкции, в оригинальном тексте соответствующие активным: *<Смена!> Тебя расстреляют, <если ты эту минуту не встанешь!>.* – *<Stepa! If you don't get up this minute> you're going to be shot* (G); *<Styopa!> You'll be shot <if you don't get up this minute!>* (P-V).

Выше были перечислены наиболее часто используемые способы привнесения субъекта в высказывание. Однако в переводах романа «Мастер и Маргарита» на английский язык мы обнаружили некоторые конструкции